

відповідь. Лише вміння мислити ширше та виходити за рамки надасть змогу всебічно розкрити поставлене питання.

Література:

1. Гадамер Х.– Г. Истина и метод : Основы филос. герменевтики : пер. с нем. / общ. ред. и вступ. ст. Б. Н. Бессонова. М. : Прогресс, 1988. 704 с.

2. Косцова І. П. Герменевтичний метод тлумачення норм права: історична та юридична дивергенція. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія : Юридичні науки. 2015. № 827. С. 153-158.

3. Рабінович П. Герменевтика і правове регулювання. Вісник Академії правових наук. 1999. № 2. С. 61–71.

4. Рабінович П. Правотлумачення і герменевтика (за матеріалами практики Конституційного Суду України). Вісник Академії правових наук України. 2006. № 4 (47). С. 13–22.

5. Суслов В. В. Герменевтика и юридическое толкование. Государство и право. 1997. № 6. С. 115–118.

6. Шутак І. Д., Онищук І. І. Юридична техніка : навч. посіб. для вищих навч. закладів. Івано-Франківськ, 2013. 496 с.

ЗНАРЯДЯ ТА ЗАСОБИ ВЧИНЕННЯ ЗЛОЧИНУ: КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВЕ ДОСЛІДЖЕННЯ

Корнієнко Ю. А.

*студентка факультету менеджменту та права
Вінницький національний аграрний університет
м. Вінниця, Україна*

Суспільство завжди намагається жити за встановленими правилами, проте немає жодної людської спільноти, у якій би такі правила не порушувалися. Часто такі порушення мають дріб'язковий характер – наприклад, запізнення учня на урок, перехід дороги за межами пішохідного переходу, а іноді є надзвичайно небезпечними, як от крадіжка чи вбивство людини. Злочином в українському праві є передбачене Кримінальним кодексом України суспільно небезпечне винне діяння (дія або бездіяльність), вчинене суб'єктом злочину, більш тяжке, ніж кримінальний проступок. В науці кримінального права злочином

називають суспільно небезпечне, винне, протиправне і кримінально каране діяння (дія чи бездіяльність), вчинене суб'єктом злочину.

Терміни «кримінальне правопорушення» і «злочин» не є синонімами після 1 липня 2020 року, коли набрав чинності Закон України про кримінальні проступки, передбачений пунктом 1 Прикінцевих положень Кримінального процесуального кодексу України. Нині термін «кримінальне правопорушення» об'єднує в собі поняття «злочин» і «кримінальний проступок».

Предмет злочину – це речі матеріального світу, з приводу яких чи у зв'язку з якими вчиняється злочин. Є факультативною ознакою об'єкта злочину, тому що виявляється не у всіх злочинах. Від предмета злочину слід відрізнити знаряддя та засоби вчинення злочину, що належать до ознак об'єктивної сторони злочину. Предмет злочину – це те, на що впливає злочинець, а знаряддя та засоби – це ті предмети, котрі використовує злочинець при вчиненні злочину, за допомогою яких вчиняється злочинне діяння. Поділення умовне й залежить від типу злочинного діяння.

Знаряддя та засоби вчинення злочину це – предмети (засоби, пристрої, інші утворення), використовуючи які особа вчиняє вплив (як правило, руйнівний) на матеріальні об'єкти, вони прямо вказані у кримінальному законі і суттєво підвищують суспільно небезпечність діяння, адже використовуються для полегшення скоєння злочину.

У доктрині кримінального права традиційною є позиція щодо необхідності вживання у кримінальному законі чітко визначених, зрозумілих, однозначних термінів. Порушення цієї вимоги може негативно впливати на застосування кримінальноправових норм та інститутів. Враховуючи зазначене у науковій літературі вчені з метою удосконалення кримінального законодавства наголошують на необхідності зміни (уточненні) деяких диспозицій статей Особливої частини Кримінального Кодексу України (далі – КК України), в яких обов'язковими ознаками є знаряддя злочину та/або засоби злочину. У кримінально-правовій науці знаряддям і засобам вчинення злочину присвячується увага в межах вчення про склад злочину, а саме у дослідженні об'єктивної сторони складу злочину, оскільки вони традиційно визнаються факультативними ознаками вказаного елементу складу злочину. Аналізуючи статті Особливої частини КК України, можна констатувати, що законодавець надає важливе кримінально-правове значення знаряддям та засобам вчинення злочину. Це аргументується тим, що знаряддя та/або засоби вчинення злочину можуть бути: а) обов'язковими (конститутивними) ознаками основного складу, б) обов'язковими (конститутивними) ознаками кваліфікованого складу (особливо кваліфікованого складу).

Актуальним і доцільним як із теоретичної, так і з практичної точок зору дослідження окремих диспозицій статей Особливої частини КК України, в яких знаряддя та/або засоби вчинення злочину законодавчо передбачені як обов'язкові ознаки відповідних складів злочинів. Найвні кримінально-правові наукові роботи постануть відправним та необхідним підґрунтям (базою) для встановлення закономірностей розвитку наукового розуміння знарядь та засобів вчинення злочину з метою подальшого вдосконалення кримінально-правового законодавства в частині проблеми, що буде піддана дослідженню.

Юридична природа та соціальна зумовленість знарядь та засобів вчинення злочину породжені їх основною властивістю – впливати на характер та ступінь суспільно небезпечного діяння. І.М. Даньшин зазначає, що у разі, коли знаряддя вчинення злочину істотно впливають на характер і ступінь суспільної небезпечності діяння або особи, що його вчинила, законодавець вказує на них у нормі Особливої частини КК України як на обов'язкову ознаку об'єктивної сторони складу злочину [1, с. 320].

Варто зауважити, що знаряддя та засоби вчинення злочину існують не самі по собі, а перебувають у взаємозв'язку з іншими елементами та ознаками складу злочину. Так, В.Б. Малінін і О.Ф. Парфьонов зазначають, що шкода охоронюваному кримінальним законом об'єкту може бути спричинена не будь-якими, а лише відповідними засобами та знаряддями, характер яких визначається властивостями об'єкта. Необхідно зауважити, що засоби та знаряддя вчинення злочину впливають не безпосередньо на суспільні відносини, а на їх матеріальне вираження (предмети) або на людину як носія цих відносин. А.А. Музика і Є.В. Лащук стверджують, що існування знарядь залежить від наявності у складі злочину предмета або потерпілого від злочину – без предмета посягання або потерпілого від злочину немає і знарядь його вчинення. І навпаки, існування предмета злочину не залежить від наявності у складі конкретного злочину тих чи інших знарядь, а також засобів вчинення злочину. Саме суб'єкт злочину наділяє відповідний предмет цією ознакою, коли співвідносить відповідні властивості предмета з метою і злочинним результатом [9, с. 89].

Не заперечуючи загалом наведені позиції вчених, хотілося б звернути увагу, що деякі вчені використовують поняття «засоби вчинення злочину» як

родове щодо поняття «знаряддя вчинення злочину». У кримінально-правовій науці немає єдності думок щодо співвідношення цих понять. На нашу думку, знаряддя та засоби є самостійними кримінально-правовими категоріями, які варто розмежовувати між собою за властивостями, які використовуються з метою досягнення

злочинного результату, та характером їх використання. Засоби вчинення злочину – це різноманітні речовини, предмети та інше: хімічні, фізичні, біологічні властивості яких використовуються суб'єктом із метою створення сприятливих умов у процесі вчинення злочину.

На підставі аналізу кримінально-правових приписів Особливої частини КК України варто констатувати, що є низка складів злочинів, у диспозиціях яких вказані знаряддя та/або засоби як обов'язкові ознаки основного складу злочину, або вони визнаються такими, оскільки однозначно впливають із змісту диспозиції. Варто звертати увагу на те, що відповідні предмети в одних випадках бути предметом злочинів, а в інших – засобами або знаряддями вчинення злочину.

В.П. Тихий у науково-практичному коментарі до ст. 257 КК України зазначає, що під зброєю розуміють пристрої, прилади та інші предмети, конструктивно призначені і технічно придатні для ураження живої або іншої цілі, тобто зброя у вузькому, власному значенні слова. Зброя може бути вогнепальною, у тому числі гладкоствольною мисливською, холодною, вибуховою тощо [16, с. 129].

А.А. Вознюк і В.В. Арешонков наголошують, що обмежений перелік предметів, які банди можуть використовувати під час нападів, не відповідає сучасним реаліям злочинної діяльності цих злочинних формувань. З огляду на широке розмаїття різновидів зброї, а також інших предметів, які банда може використовувати під час нападів, науковці пропонують доповнити ст. 257 КК України приміткою, в якій визначити, що озброєність банди означає наявність у неї не лише зброї, а й «інших предметів, спеціально пристосованих або заздалегідь заготовлених для фізичного чи психічного насильства під час нападу». В.О. Навроцький зазначає, що для визнання банди озброєною вид зброї не має значення, зважаючи на відсутність обмежень стосовно цього у диспозиції відповідної статті, адже коли законодавець не вважає певні види зброї ознакою відповідного складу злочину, то вказує про це у диспозиції відповідної статті КК України. Тобто у кримінально-правовій доктрині відсутній єдиний підхід до вирішення питання про те, що вважати зброєю, у зв'язку з цим це може негативно впливати на кваліфікацію та розслідування відповідних злочинів [17, с. 15-22].

Так, вчена О.В. Ус наголошує, що у науці кримінального права та слідчо-судовій практиці питанню кваліфікації злочину надається велике значення, оскільки правильна юридична оцінка вчиненого особою діяння є необхідною умовою досягнення законності під час відправлення правосуддя у зв'язку з проведенням кримінального провадження. Помилка у кваліфікації може потягти за собою необґрунтоване засудження особи, чи необґрунтоване її виправдання, чи застосування до

винного норми КК, яка не містить всіх кримінальноправових ознак вчиненого діяння [10, с. 293].

Варто звернути увагу, що засоби вчинення злочину можуть бути ознакою, що визначають спеціальний характер кримінально-правової норми. Так, прикладом конкуренції адміністративно-правової та кримінально-правової норм як загальної і спеціальної, де кримінально-правова норма є спеціальною, є ч. 1 ст. 591 КУпАП України. Ознакою, що визначає спеціальний характер кримінально-правової норми, є саме засоби вчинення злочину – матеріали чи речовини, шкідливі для життя чи здоров'я людей, відходи.

У проведеному дослідженні були проаналізовані знаряддя та засоби лише у разі їх передбачення законодавцем як обов'язкових (конститутивних) ознак основного складу злочину. Варто зазначити, що у низці статей Особливої частини КК України знаряддя та засоби регламентовані як обов'язкові ознаки кваліфікованих (особливо кваліфікованих) складів злочинів. Приміром, однією з кваліфікованих ознак незаконного позбавлення волі або викрадення людини є вчинення такого діяння із застосуванням зброї (ч. 2 ст. 146 КК України).

Проведене дослідження дає підставу для наведених нижче висновків: Традиційно у доктрині кримінального права поняття знарядь та засобів вчинення злочину досліджуються в межах об'єктивної сторони складу злочину. Вагоме значення для дослідження знарядь та засобів вчинення злочину відіграє розвиток наукової думки щодо інших елементів і ознак складу злочину. Оскільки знаряддя та засоби вчинення злочину в об'єктивній дійсності існують не самі по собі, а перебувають у взаємозв'язку з іншими елементами та ознаками складу злочину.

Специфіка деяких знарядь і засобів вчинення злочину дає підставу стверджувати, що вони можуть значно підвищувати ступінь суспільної небезпеки діяння загалом. У зв'язку з цим законодавець враховує підвищену суспільну небезпечність окремих видів знарядь та засобів вчинення злочину у процесі конструювання кримінально-правових норм.

Аналізуючи кримінально-правові приписи Особливої частини КК України, варто констатувати, що законодавець надає важливе кримінально-правове значення знаряддям та засобам злочину. Це підтверджується тим, що знаряддя та/або засоби злочину можуть бути: а) обов'язковими (конститутивними) ознаками основного складу, б) обов'язковими ознаками кваліфікованого складу (особливо кваліфікованого складу). У цих випадках вони підлягають обов'язковому з'ясуванню, оскільки впливають на кримінально-правову кваліфікацію відповідного злочину.

Як свідчить історія кримінального законодавства, зміни в регламентації різних знарядь та засобів є постійним процесом, що

пояснюється розвитком суспільства загалом. Це означає, що очевидним у подальшому є виникнення новітніх знарядь та засобів вчинення злочину, уточнення або зникнення наявних і внесення на підставі цього відповідних змін до кримінального закону.

Література:

1. Юридична енциклопедія. Засоби вчинення злочину / ред. кол. Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) [та ін.]. Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, Київ. 1998. Т. 2. С. 744.
2. Юридична енциклопедія. Предмет злочину / ред. кол. Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) [та ін.]. Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, Київ. 2003. Т. 5. С. 736.
3. Велика українська юридична енциклопедія. Документ як предмет злочину: у 20 т. / В. Я. Тацій (відп. ред.) [та ін.]. Кримінальне право. Київ. 2017. Т. 17 С. 173.
4. Юридична енциклопедія. Стадії злочину / ред. кол. Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) [та ін.]. Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, Київ. 2003. Т. 5. С. 736.
5. Соловійова А. М. Суб'єкт злочину та суб'єктивна сторона складу злочину примушування до виконання чи невиконання цивільно-правових зобов'язань. Держава і право. Зб. наук. праць, вип. 17 (Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України). Київ. 2002. С. 355–359.
6. Кримінальний кодекс України: станом на 11 лют. 2013 р. : відповідає офіц. тексту / упоряд. В. І. Тютюгін. Харків. 2013. 232 с.
7. Діордіца І. В. Кримінальне право України. Вид. О.С. Ліпкан. Київ. 2010. 288 с.
8. Зінченко І. О. Одиначні злочини: поняття, види, кваліфікація / І. О. Зінченко, В. І. Тютюгін. Харків, ФІНН. 2010. 256 с.
9. Ващенко А.В. Кваліфікація за ознаками складу злочину (аналіз постанов Пленуму Верховного Суду України): практ. посіб. Харків. 2011. 132 с.
10. Дудорова О.О., Письменський Є.О. Кваліфікація злочинів: навч. посіб. Київ. 2010. 430 с.
11. Кривоченко Л. М. Класифікація злочинів за ступенем тяжкості у Кримінальному кодексі України : монографія. Київ. Юрінком Інтер. 2010. 120 с.
12. В. В. Сташиса, В. Я. Тація. Кримінальне право України. Особлива частина: підручник – 4-е вид., Харків. 2010. 608 с.
13. Кримінальний Кодекс України: Судово-практичний коментар/ за заг. ред. А. В. Савченка. Київ. Центр учб. л-ри. 2013. 1272 с.

14. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР / Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30.

15. Кримінальний Кодекс країни: Науково-практичний коментар: за станом законодавства і Постанов Пленуму Верховного Суду України на 1 грудня 2001 р./ За ред. С.С. Яценка. Київ.: А.С.К. 2002. С. 783.

16. Зброя, інші предмети, що використовуються в якості зброї, як знаряддя вчинення злочину. Кримінально-правове регулювання та забезпечення його ефективності: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. Прудніков Я.В. Харків. 2018. 552 с.

17. Вознюк А.А., Арешонков В.В. Озброєність банди: кримінально-правові та криміналістичні проблеми. Криміналістичний вісник. Київ. 2013. № 1. С. 15–22.

18. Книженко О.О. Кваліфікація злочинів, що вчиняються з використанням вогнепальної зброї, бойових припасів чи вибухових речовин. Вісник академії прокуратури України. Київ. 2017. № 1 (47). С. 70–74.

ІНКОРПОРАЦІЯ ЯК ЗАСАДА ЕФЕКТИВНОЇ КОДИФІКАЦІЇ ЮВЕНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Котик Г. В.

*аспірантка кафедри державно-правових дисциплін
факультету права, економіки та кібербезпеки
Міжнародний гуманітарний університет
м. Одеса, Україна*

Запорукою подальшого розвитку нормативного регулювання ювенальної сфери в Україні є проведення ефективних процедур систематизації, зокрема прийняття Ювенального кодексу. Однією з ключових засад кодифікації ювенального законодавства є проведення інкорпораційного впорядкування наявного нормативно-правового матеріалу. Відтак, загальнотеоретичні дослідження особливостей інкорпорації є актуальним напрямом наукових розробок сучасної юриспруденції.

Окремими аспектами питання інкорпорації законодавства займалися такі представники української юриспруденції як: К.В. Головка, О.В. Петришин, С.П. Погребняк, В.С. Смородинський, Ю.С. Шемшученко та ін.